

J. De Meulemeester, C. Vanthournout

HET VOORHOF VAN DE "HOGE ANDJOEN"-MOTTE TE WERKEN

De gelegenheid voor een hernieuwde studie van de *Hoge Andjoen* kwam er naar aanleiding van de uitbreiding van het kerkhof, dat zich op het voorhof van de motte bevindt. De gemeente Kortemark organiseerde een B.T.K.-kader, waarvan de wetenschappelijke leiding bij de N.D.O. berustte.

Het site van Werken ligt op het pleistocene zand, maar op de grens met de Middellandpolders. Het bezit aldus een ideale topografische situatie. Bovendien ligt het slechts 400 m ten oosten van de *Steenstraat*, de Romeinse heirbaan van Cassel naar Brugge. De versterking ligt gevat tussen de Handzamebeek (ten zuiden) en de Calvebeek (ten westen). De motteheuvel heeft een ovaalvormig verloop met een doormeter van 50/60 m aan de basis, een hoogte van ca. 7 m en een steile helling die toegang geeft tot een plateau van ca. 30 bij 25 m. Het voorhof sluit oostelijk bij de motte aan, ervan gescheiden door een gracht; het heeft een doormeter van ca. 125 m. Het noordwestelijk segment is uit de percellering en onder de actuele bewoning verdwenen. De centrale kern omvat de Romaanse parochiekerk en het kerhof. Dit centrale deel ligt ongeveer 2,50 m hoger dan de aangrenzende broeken van de Handzame.

De opgravingen startten met een 3 m brede verkennings sleuf in het westelijk deel van het voorhof. De resultaten duiden op het bijzonder karakter van dit site. De bewoning nam een aanvang in de Late Steentijd. Voor deze fase herkennen we een zeer dunne bewoningslaag met verschillende silexfragmenten, maar geen structuren. Duidelijker zijn de sporen (kuilen, palen), die volgens de ceramiekvondsten aan de Romeinse periode moeten worden toegewezen. Er is geen aflijnbaar stratigrafisch verschil tussen de Romeinse en de vroegmiddeleeuwse bodem. Aan deze bodemlaag kunnen meerdere structuren worden gekoppeld, waaronder 2 hutkommen en een houten afsluiting de voornaamste zijn. Deze bodem wordt naar de rand van het latere voorhof toe begrensd door een ongeveer 4 m brede en 1,25 m diepe gracht. Boven dit geheel vinden we een laag die overgaat in de dikke bouwlaag, wat de ophoging op ca. 1 m boven de vroegmiddeleeuwse bodem brengt.

Uit deze aanaardingsperiode werden de voornaamste sporen gelokaliseerd in het zuidoostkwadrant van het voorhof. Over een afstand van om en bij de 70 m werden met een interval van ca. 2 tot 2,50 m paalkuilen met bijhorende paal aangetroffen. De palen zijn meestal vierkant tot rechthoekig van vorm en zijn gemiddeld tussen de 25 tot 40 cm dik. Deze palenrij volgt het verloop van de rand van het voorhof en de voorhofgracht, die overal werd aangesneden. Aan

Fig. 62. Situatiekaart.

deze reeks beantwoordt een tweede analoge palenrij, die ongeveer 4 m meer naar binnen toe een parallel verloop kent. Tegenover de zuidoosthoek van de kerk werden tussen deze palenrijen 2 tussenliggende paalkuilen met bijhorende palen vrijgelegd. Juist op deze plaats treft men in de buitenste palenrij ook een verschillende structuur aan. De paalkuilen zijn er onregelmatiger gevormd en bevatten twee palen. Mogelijk gaat het om een versteviging of een bijkomend versterkingselement. Ten westen van deze zone werden verschillende sporen van balken en planken onderzocht, die de palen en de palenrijen onderling verbinden. Deze verbindingsbalken beperkten zich tot één enkel niveau, dat zich juist boven de vroegmiddeleeuwse bodemlaag bevindt. Belangrijk is dat de ophoging boven deze oude bodem gelijktijdig werd aangeaard met de constructie van de paalstructuur. De palen zijn ten andere in de ophogingsaarde zichtbaar, de paalkuilen pas vanaf het niveau van de vroegmiddeleeuwse bodemlaag. Mogelijk spreidt de ophoging zich uit over gans het voorhof en werd ze in functie van de constructie van dit voorhof aangebracht; de palenstructuur vormt dan bovengronds een houten weergang. Anderzijds is het mogelijk dat de aanaarding enkel aan de rand werd aangebracht en op die wijze een ringwalsite vormde; de palenconstructie maakt dan deel uit van een aarden wallichaam, waarbij de palen boven de wal uitsteken en er een weergang vormen; binnen de ringwal werd er dan niet opgehoogd. In dit tweede geval maakt de ringwal deel uit van een site dat een tussenfase zou kunnen vormen tussen de vroegmiddeleeuwse bodemlaag en de eigenlijke aanleg van het

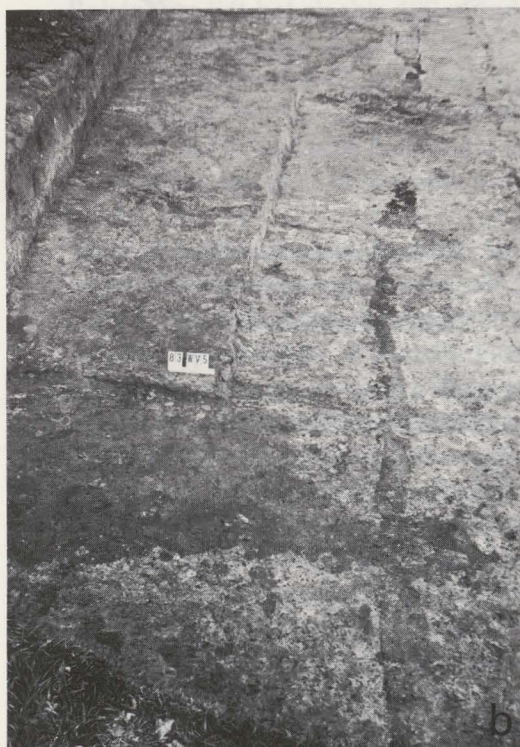
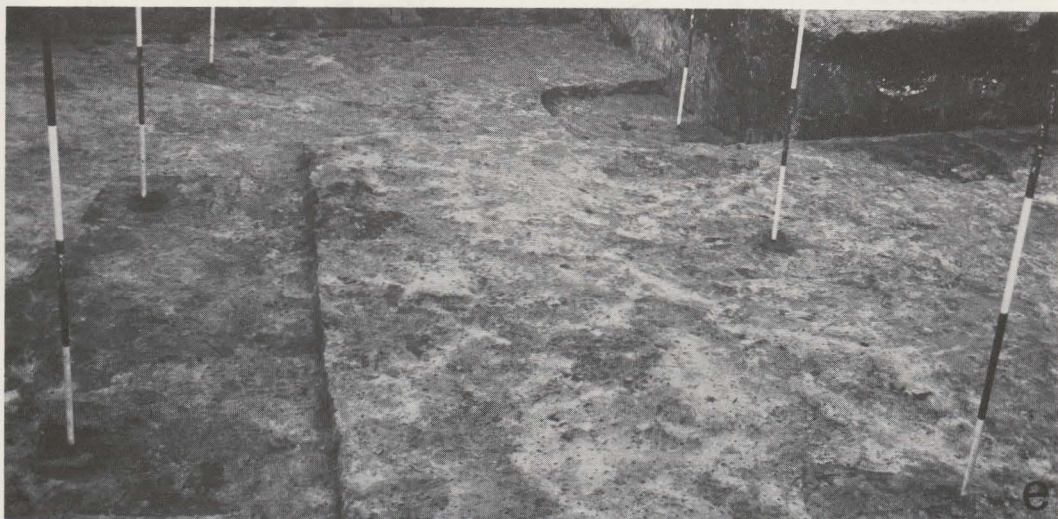
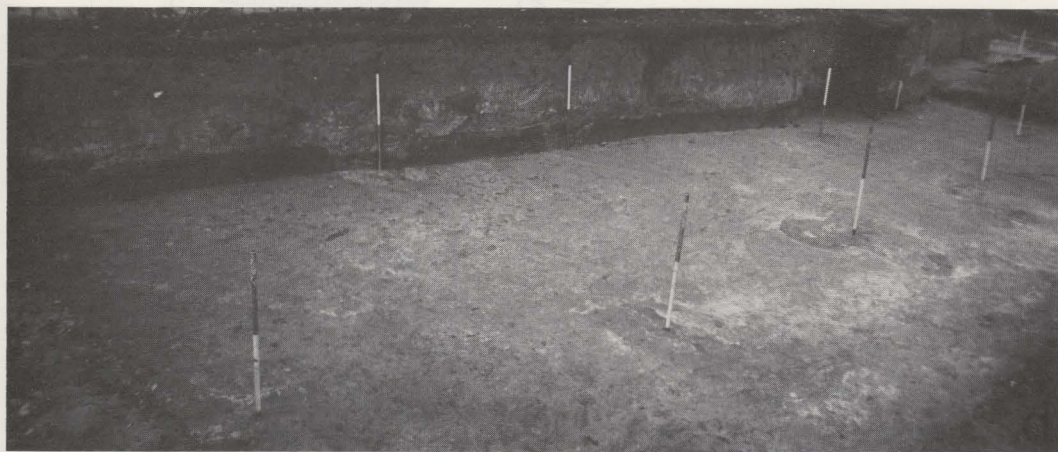

Fig. 63. a. De motte en het voorhof met de kerk vanuit het zuidwesten;
 b. frontale en dwarse balken van de palissade;
 c., d. en e. paalgaten en -kuilen van de palissade, na het afgraven van de vroegmiddeleeuwse laag.

voorhof. Het verder onderzoek brengt waarschijnlijk wel een oplossing voor deze twee mogelijkheden. Het ontbreken van dateerbaar aardewerk en/of ander materiaal heeft tot gevolg dat we op het vlak van de chronologie eveneens verdere opgravingen moeten afwachten. Toch zouden we de ringwal en/of het voorhof op zuiver vergelijkende typologische grond niet vóór de XI-XIIe eeuw dateren.

Le Châte de la Roche, à grande époque de l'occupation de l'assomance
 à Membre-Fleury sur la rive, les deux au confluent de deux ruisseaux
 dont le principal versait dans le Semois.
 En venant du nord et du point culminant, une série aménagée, de plan
 trapézoïdal, forme une base-couronne dans le versant de la terre et autour de
 fossés séparés d'anciens saillies de la roche qui porte le château.
 Au sud, comme à l'est et peut-être tout autour, un fossé circulaire, aux
 escarpes verticales et taillé avec grand soin dans la pierre, s'élève sur un
 plan allongé, adossé au versant et tendu abrupt de toutes parts.
 Ce système est d'origine récente l'ensemble du site et ses abords et
 permet une vue étendue.
 Les travaux de 1983 se sont attachés à compléter le plan de l'ouvrage
 taillé au sommet de l'écran, en descendant sur le plateau jusqu'à
 la roche en place (fig. 67). Les travaux de la partie au nord-est et la vidange
 partielle du fossé creusé à la base, ont complété les recherches et permis les
 travaux suivants.
 Les fouilles ont permis de découvrir le plan d'une première fortification en
 bois dont les trous de pieux taillés avec soin dans le schiste devaient contenir
 des poteaux imposants.
 Le revêtement-chaussée de ce bâtiment comporte deux niveaux distincts, ils
 correspondent à deux pièces dont la cloison - si elle existe - a toujours par
 la suite de traces. Une première pièce dessinée un carré approximatif de 7 m de côté
 (fig. 68, A). Le sol de roche soigneusement arasé s'élevait dans son angle
 méridional, une cave aux parois informes aménagée dans une saillie naturelle
 naturelle (C). Cinq marches taillées précisaient à sa suite un escalier par 4 m
 sur 1,75 m (2 m).
 Cette première pièce débouchait sur une seconde, de plan trapézoïdal (B);
 un escalier de bois devait y mener. De largeur égale à la première pièce, elle
 se prolongeait sur une distance de 2,50 m à 6,75 m. Dans son angle occidental
 s'ouvrait un puits, aux contours irréguliers (D). Ce même puits avait déjà été
 vu en 1822, et l'abbé relate "la découverte de débris d'armes en cuivre, et de
 silex (sic)". Tout l'angle, à l'est, en bordure du plateau a glissé selon le fil de la
 roche et s'est écroulé dans le fossé en contrecas. La face supérieure des épaves
 conserve encore parfois des parties de la surface ancienne et les trous de pieux
 qui complétaient l'ouvrage au sommet. Une troisième pièce oblongue, est

Fig. 64. Gedeeltelijk opgravingsplan met aanduiding van de palissadesporen en de voorhofgracht (G).